

શ્રી સરસ્વત્યૈ નમાઃ

કન્યા સુખોદ શિક્ષક.

(બાળાઓને સહબોધ સાથે સુંદર ગીત સંગ્રહ.)

છોડ ઉછેરે સ્નેહ; સુંદર મધુ-કૃષ્ણ સદાય આવાને;
કન્યાને કેળવણી, ઉત્તમ કૃષ્ણ-વધુ સુમાત થાવાને.

ગુજરાતી હિંદુ કન્યાશાળાઓ માટે ખાસ

પ્રયોજક અને પ્રકાશક:-

ડક્ટર હરિરામ ભાગ્યચંદ પલાણુ.

પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ નાનકવાડા કરાચી.

ચૈત્ર ૧૯૮૩. }

[પ્રત ૧૦૦૦

કિંમત:-

વાંચન, વિચાર અને તદનુસાર વર્તન.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૩૬૧૮ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ કન્યા સુબોધ શિક્ષક

વિષય મધ્ય : ૮૪૩ : ૬-૨૪

શ્રી સરસ્વત્યે નમાઃ

કન્યા સુબોધ શિક્ષક.

(બાળાઓને સદ્બોધ સાથે સુંદર ગીત સંગ્રહ)

છોડ ઉછેરે સ્નેહ; સુંદર મધુ-ફળ સદાય ખાવાને;
કન્યાને કેળવણી, ઉત્તમ કુળ-વધુ સુમાત થાવાને.

(દેલવાડાકર)

ગુજરાતી હિંદુ કન્યાશાળાઓ માટે ખાસ

પ્રયોજક અને પ્રકાશક:—

ઠક્કુર હરિરામ ભાગ્યચંદ પલણુ.

પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ નાનકવાડા, કરાચી.

ચૈત્ર ૧૯૮૩.]

[પ્રત ૧૦૦૦

કિંમત:—

વાંચન, વિચાર અને તદનુસાર વર્તન.

શ્રી આનંદ સાગર પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં બેશી
નંદરામ પીતાંબરે છાપ્યું.

આવા નાનકડા પુસ્તકની પ્રસ્તાવના લખવાની જો કે ખાસ આવશ્યકતા હોતી નથી, તથાપી તેને અંગે જે કંઈ સહલાવના પ્રદર્શિત કરવી હોય, તો તે પ્રસ્તાવના તરીકેજ થઈ શકે છે. મારેજ આ લખાણને પ્રસ્તાવનાનાં નામથી ન સંબોધતાં નિવેદન રૂપેજ એ બોલ રજી કરું છું.

મારા પરમ સ્નેહિ મિત્રવર્ય રા. જેરામદાસભાઈ કે જેઓ અત્રેની શ્રી ગુજરાતી હિંદુ કન્યાશાળાનાં સેક્રેટરી છે તેઓ-શ્રીએ થોડા સમય પહેલાં મને કહેલું કે:-“કન્યાશાળા ઉપ-યોગી કોઈ એકાદ સંક્ષિપ્ત નિબંધ કે ગીત સંગ્રહ લખી આપો તો છપાવીએ.” આ વાત મને પણ ગમી. પરંતુ એ અરસામાં મારા જ્યેષ્ઠ બ્રાતાનાં લગ્ન પ્રસંગે મારે કંઈ મુડ જવાનું થયું. ત્યાંથી પાછા ફરતાં અમારી સાથે મુડ નિવાસી વિદુષી બાઈ ખેતબાઈ પણ પોતાનાં સન્નગ્રંધીઓને મળવા અત્રે (કરાચી) તંરફ આવ્યા. એ બાઈનાં મનમાં પણ સ્વયં વૃત્તિ સ્ફુરી આવી, અને તેમણે પણ મને એવીજ રીતે જણાવ્યું કે ‘કન્યાઓને સદ્બોધદાયક એકાદ લઘુ પુસ્તકલખો તો છપાવીએ’ જો કે આ વાત મારા હૃદયમાં પ્રથમથીજ હતી તેને વળી પુનઃ અનુભવેન મળ્યું એટલે તર્તમાનજ મેં એ કામ હાથમાં લીધું, અને જેનું પરિણામ તે આ બાળાઓને સુંદર બોધદાયક નાન-કડું પુસ્તક છે.

આ સદ્ગોષ્ઠ પ્રેરિત લઘુ પુસ્તક માત્ર બાળાઓને નહિ પરંતુ તેની સાથે દ્વિતીય પંક્તિની તરૂણિ-નવવધુઓને પણ ઉપયોગી થઈ પડશે. નિસ્વાર્થ ભાવનાથી ધાર્મિક વિચારોનો ગૃહદ પુસ્તક રૂપે પ્રચાર કરવા અત્ર ઉત્તેજનની ઉણપ હોવાથી મુખ્ય વિષયોને સંક્ષિપ્તમાંજ આગ્રેષી આવા નાનકડા પુસ્તકથી ઉદ્દેશને જાળવેલ છે. આશા છે કે પ્રત્યેક શાળાઓ તેમજ ગૃહોમાં આ પુસ્તકનો સારો ઉપયોગ કરવામાં આવશે.

આ પુસ્તકની એક હજાર પ્રતો કન્યાશાળાઓમાં મફત વહેંચવાનાં કાળામાં શેઠ પ્રધાનજી પ્રાગજી, લક્ષ્મીદાશ કન્યાજીજી, બેલજી લખમશી. શેઠ નારાયણજી કરશનદાશ ધુરીવાલા અને રા. હંશરાજ યુ. કારીઆ ઇત્યાદિ ધર્મ જાણસુ ભાઈઓએ ભાગ લીધેલ છે જેથી તેમની આવી પરોપકાર વૃત્તિને ધન્યવાદ છે. અને એવીજ રીતે પૈસાનો સહ વ્યય કરવામાં પ્રભુ તેમને પ્રતિદિન સુઅવસર અર્પો એવી ભદ્ર ભાવનાથી શ્રી પરમાત્માનો આભાર માની માડું આ નિવેદન પૂર્ણ કરું છું. અસ્તુ.

નાનકવાડા-કરાચી.	}	લી. શુભેચ્છક,
શં. ૧૯૮૩ ચૈત્રી ચંદ્ર		હકકુર હરિરામ ભાગ્યચંદ પલણી.
રવિવાર તા. ૩-૪-૨૭		ઓન; સેક્રેટરી શ્રી ભા. શુ. મિત્રમંડળ

સ મર્પણ

પ્રભુ ભકિત પરાયણા વિદુષી,

બાઈ ખેતબાઈ—કચ્છ મુર.

શ્રી સદ્ગુરૂની કૃપાથી ધર્મ શાસ્ત્રોમાં આપની અચળ નિષ્ઠા, પ્રભુ ભકિતમાં શુદ્ધ પ્રીતિ, સત્યતા, સરલતા, વિવેક શીક્ષતા, અને પરોપકાર વૃત્તિ ઇત્યાદિ ઉચ્ચતમ સદ્ગુણોથી આપ શ્રીમતી વિભુષિત હોવાથી આપશ્રીના પ્રત્યે સ્વભાવિક રીતેજ પુજ્યભાવના ઉપષ્ઠિત થાય, માત્ર એટલુંજ નહિ પરંતુ મને આપના બ્રાતાતુલ્ય માની પ્રતિદિન જે સુભ લાગણી ધરાવતા રહો છો. જેથીજ આપના એવા સરલસ્વભાવથી આકર્ષાઈ આ લઘુ પુસ્તક આપશ્રીના પવિત્ર કરકમળમાં સમર્પિત કરી મને કૃતાર્થ થયેલો માનું છું.

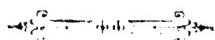
આપનો બ્રાતા તુલ્ય,

ઠંકુર હરિરામ ભા. પત્રણનાં

જય સચ્ચિદાનંદ.

॥ શ્રી સરસ્વત્યૈ નમઃ ॥

જાળાઓને સહબોધ. ૩૩

બહાલી જાળાઓ !

તમે સર્વ જાળી હંમેશાં સહવિદ્યા સંપાદન કરવા માટે અત્રે કન્યાશાળામાં આવો છો. વિદ્યા એ એક અમુદ્ય તત્ત્વ છે. વિદ્યાનો મહિમા અપાર છે. પ્રતિદિન સહવિદ્યા ચહણુ કરવાથી મનુષ્યમાં વિવેક, વિનય, સદાચાર ઇત્યાદિ સદ્ગુણો પેદા થાય છે. અને જેથી સભ્યતા ડિંવા મર્યાદા જળવાય છે. એટલે સર્વ સાથે વિચારપુર્વક અને વિનયી સ્વભાવથી વર્તવું તેનેજ સભ્યતા, મર્યાદા કે શિષ્ટાચાર કહેવાય છે. અત્યારથી તમે જેવું તમારું વર્તન રાખશો તેવું જીંદગીભર સુધી રહેશે. માટે દરેક જાળાએ હંમેશાં વિનયથી સ્કુલમાં આવવું, પ્રમાણકપણાથી વર્તવું, પ્રિય લાગે તેવું સત્ય બોલવું, કોઈ પ્રત્યે પણ જાળાગાળી કે કટુ વેણુ વદવા નહિ કારણકે આપણે બીજાઓને સારા શબ્દોથી— માનથી બોલાવીશું તો તેઓ આપણને પણ માનપુર્વક વિનયથી બોલાવશે. તે વિશે કહ્યું છે કે:—

હરિગીત.

સુ શબ્દ વદતાં જો પ્રતિધ્વની તે સમો નકકી થાય છે;
વહિએ કટુ કદી વેણુ તો ધ્વની તે સમો સંભળાય છે;
વિનયી થતાં જાતે નકકી મનની પુરી ઇચ્છા થશે,
દિલ પારકું હુલાવતાં ફિટકાર કાં નવ પામશે?

માટે કોઈ સમયે પણ પારકાનું દિલ ન હુલાવતાં મીઠાં
શબ્દોથી સત્ય જોલવું. વળી સાદાઈથી ચાલવું ક્યારે પણ
મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરીને પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તવું
નહિ. કહ્યું છે કે:—

શાફેલ વિકીડિત.

મર્યાદા ધરીને સ્વકાર્ય કરવું, સાદાઈથી ચાલવું,
ઝાંઝે આગ્રહ કોઈ પાસ કશુંએ, ક્યારેય ના માગવું,
જે ભાણે પીરસાય જેહ સમયે (તે) ખાવું પુરી પ્રિતથી,
થાવાને જનપ્રિય આ જગતમાં વર્તોજ એ રીતથી.....

અર્થાત પ્રત્યેકને પ્રિય થઈ પડીએ તેવું મર્યાદાવાળું
વર્તન કરવું. તેમ સંગત હંમેશાં સાચાની કરવી. આગસુ
કે મુખની સાથે ક્યારે પણ સંગ કરવો નહિ. દરરોજ માથું
હોળી કરીને નહાવું. પહેરવાનાં કપડાં કે વાંચવાનાં પુસ્તકો
વગેરે કંઈ પણ વાપરવાની વસ્તુઓ અવ્યવસ્થિત અગર

મેલી થવા ન પામે તે માટે કાળજી રાખવી. શરીરને સ્વચ્છ રાખ્યા સિવાય મન શુદ્ધ થતું નથી. માટે હંમેશાં ચોકખાઈ રાખવી. હરેક કામ સંભાળ પુર્વક નિયમિત પણાથી કરવું અને દરરોજ પ્રાતઃકાલ-સવારનાં પ્રહરમાં પરમધન પરમાત્મા કે જેણે આપણને આ પવિત્ર મનુષ્ય જન્મ અર્પેલ છે તેનું શુદ્ધ મનથી સ્મરણ કરવું. એ નિત્ય કર્તવ્યને ચુકવું નહિ. ગરીબ શ્રીમંત કે હાવા મહોટા કોઈપણ હોય તેની સાથે ઉદ્યતાઈથી, અગર હસતાં હસતાં કે હાથ પગના ચાળા કરતાં બોલવું નહિ પરંતુ સર્વ સાથે આદર માનથી બોલવું. શાળામાં હંમેશાં વિનયથી આવવું અને પ્રકુલિત મનથી અભ્યાસ કરવો. શિક્ષિકા જહેનની આજ્ઞામાં ગહી તેમનું માન જાળવવું. અને તેમના તરફથી હંમેશાં ગૃહઉપયોગી વ્યવહારીક અને ધાર્મિક સુંદર શિક્ષણ ગૃહણ કરવું. વર્ગમાં પ્રત્યેક બાળા સાથે સંપીને ચાલવું શાળામાંથી ઘેર આવતાં રસ્તામાં આડી અવળી નજર કરવી કે થોભવું નહિ પરંતુ સામે માર્ગે ઘેર આવવું. ઘેર માતા વગેરેની આજ્ઞામાં રહી ગૃહકાર્યમાં બનતી મદદ કરવી અને પાકશાસ્ત્ર અંટલે રસોઇ વગેરે બનાવવાનો અનુભવ લેવો. ભાઈ ભાન્ડુઓ સાથે લઢા લઢી ન કરતાં પરસ્પર મમતાથી વર્તવું. ઘેર નિવૃત્તિનાં સમયમાં સારા સારા પુસ્તકો જેવાંકે સતિ સાવિત્રી, સીતાજી, સુકન્યા, અનુસયા, દ્રૌપદી, દમયંતિ,

ગાઝી વગેરે મહાન સતિઓનાં ચરિત્રો સુચક ગ્રંથોનું વાંચન કરવું અને તેની સુંદર છાપ પોતાના હૃદય પર પાડવી. ઉપરાંત બની શકતા પ્રમાણમાં શીવણ, ગુંથણ ઇત્યાદિ કલાઓનો અનુભવ લેવો. આવી રીતનું વર્તન તમો ન્યારે તમારી આ બાલાવસ્થાથી કરશો ત્યારેજ તમો બીજી અવસ્થાઓમાં સુખાનંદ મેળવી શકશો. અભ્યાસ કરવાનું વય પૂર્ણ થતાં તમારા માબાપો તરફથી તમારું વેવિશાળ-સગપણ થશે અર્થાત યોગ્ય સ્થળે તમારા લગ્ન કરવામાં આવશે. લગ્ન થતાં તમારી આખી જીંદગી સાસરીઆમાં વ્યતિત કરવી પડશે. જેથી કુમારી અવસ્થામાં ઉપર્યુક્ત-ઉપર લખેલ પ્રમાણે તમારું વર્તન હશે ત્યારેજ તમે તમારા સાસરીઆ પક્ષમાં સર્વને પ્રિય થઈ પડશો. સાસરીઆમાં સર્વ સાથે હુળીમળી રહેવું જોઈએ. તેમ સાસુ સસરાને પોતાના માબાપ તુલ્ય માનવા. વળી દિયર દેરાણી અને જેઠ જેઠાણી વગેરે સાથે યોગ્યતાથી વર્તવું. તેમ જેમની સાથે આપણી જીંદગીની ગાંઠ બાંધાયેલ હોય એવા પતિ દેવને પરમેશ્વર તુલ્ય માની તેમની સદા શુદ્ધ મનથી સેવા કરવી અને આજ્ઞા પાળવી તેની રજા સિવાય કંઈ પણ સ્વેચ્છાથી વર્તન કરવું નહિ. પારકા પુરૂષ સાથે કોઈ પ્રસંગે પણ વાર્તાલાપ કરવો નહિ તેમ પોતાના પતિ સિવાયનાં કોઈ પણ પુરૂષને ભાઈ અને બાપ તુલ્ય માનવો. જેથી કરી સતિઓનું ‘શિયળ’ એવું

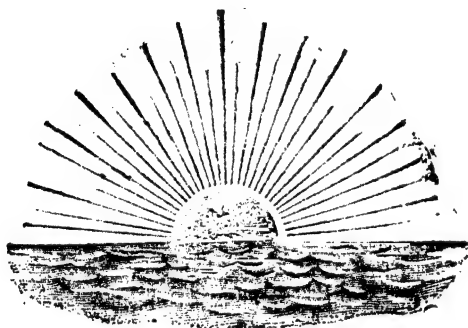
અત્યુત્તમ વ્રતનું પાલન થઇ શકે છે. અર્થાત બાલાવસ્થામાં સદ્ગુણો ધારણ કર્યા બાદ યુવાવસ્થા—પરણેતર અવસ્થામાં પતિવ્રત ધર્મનું સાંગોપાંગ રહસ્ય જાણી તદનુસાર વર્તન કર્યાથી આ સંસારમાં નાના પ્રકારનાં ઐહિક સુખો ભોગવી અંતે વિશ્વેશની કૃપાથી મોક્ષ સુખનાં અધિકારી થવાય છે જગતમાં કેવળ સદ્વર્તન ભરેલી સુકીર્તિજ કાયમ રહેછે. માટે હંમેશાં શુદ્ધ મનથી પ્રભુની ભક્તિ, સત્યતાથી પોતાનું વ્યવહારિક કર્તવ્ય, પતિ દેવ પ્રત્યે પ્રભુતુલ્ય નિષ્ઠા; વડિલોની સેવા, પોતાથી બનતું પરમાર્થિક કાર્ય, પતિવ્રતા ધર્મ, સત્યતા, સ્નેહાળ સ્વભાવ ઇત્યાદિ સદ્વર્તન ધારણ કરી પોતાની સુકીર્તિ અમર કરવી.* આવો સદ્બોધ જ્યારે તમે અત્યારથીજ અનુક્રમે લક્ષમાં લઇ તદ્અનુસાર વર્તન કરતી રહેશો ત્યારેજ ભવિષ્યમાં તમારા જીવનમાં કંઇ અનેરો ફેરફાર થતો જોવામાં આવશે અને તેવું જીવન તેજ ખરૂં ‘આદર્શ જીવન’ તરીકે મનાશે. અસ્તુ.

લખાણ વિસ્તૃત થઇ જવાના ભયથી અત્રેથીજ અટકતાં એક અગત્યની બાબત જણાવું છું કે આ સદ્બોધનું અનુ-

* સ્ત્રી ધર્મનું વિશેષ રહસ્ય જાણવા ઇચ્છનારી ભગિનીઓ એ માટે રહેલું ‘શ્રી મહિલા ધર્મ શિક્ષક’ નામનું પુસ્તક વાંચવું. જે વિશ્વ જ્યોતિ કાર્યાલય અડાજણ—સુરત. એ દેખાણથી મળી શકશે.

કરણ કયા સાથે અત્રે કેટલાક વિવિધ પુસ્તકોમાંથી ચુંટી કાઢેલા સુંદર ગીતો આપેલા છે તે ગીતોનું પણ માત્ર વાંચન ન કરતાં તેનાં શબ્દે શબ્દ પર વિચાર કરી તદનુસાર વર્તન કરશે તો તમારું જીવન આદર્શવાદિ બનશે અને સાથે લખનારનો શ્રમ પણ સફળ થયેલો ગણાશે. *

ધૃતિશુભમ્

* શાસ્ત્રકારોનાં વર્ગીકરણ સંસ્કાર મુજબ સ્ત્રીઓની 'ખાલા, તરૂણી, પ્રૌઢા અને વૃદ્ધા.' એ મુખ્ય ચાર અવસ્થાઓ કહેલી છે પ્રત્યેક અવસ્થામાં ધાર્મિક, સામાજિક અને વ્યવહારિક દ્રષ્ટિએ સ્ત્રીઓનું શું શું કર્તવ્ય છે તત્સમ્બંધી એક વિસ્તૃત લખાણ ધર્મશાસ્ત્રોનાં સિધ્ધાંતો સહિત પુસ્તક રૂપે લખવાનો મારો મનોભાવ છે. પરંતુ તે પુસ્તક બહાર પાડવા માટે કોઈ ધર્મ જ્ઞાસુ પ્રકાશકની આવશ્યકતા છે તે પૂર્ણ થતાં તર્તીમાંજ પુસ્તક લખવાનું કાર્ય શરૂ કરવામાં આવશે. પ્રભુ એ મહદેશ્વર સાવર પૂર્ણ કરે. અસ્તુ. 'પ્રયોજક'

પ્રભુ પ્રાર્થના.

॥ શ્રી રામચન્દ્રાષ્ટકમ્ ॥

(શ્રીગરીણિ વૃત્ત.)

શ્રી ગણેશાય નમાઃ

ત્રિદાકારો ધાતા પરમ સુખદઃ પાવન તનુ-
 મુનીર્દ્રેયોગીર્દ્રેયતિપતિ સુરેર્દ્રે હનુમતા ॥
 સદા સેવ્યઃ પૂર્ણો જનક તનયાંગઃ સુર શુર
 રમાનાથો રામો રમતુ મમ ચિત્તે તુ સતતમ્ ॥ ૧ ॥
 મુકુન્દો ગોવિન્દો જનક તનયા લાલિત પદઃ
 પદમ પ્રાપ્ત યસ્યાધમકુલા લવા વ્યાપિ શગરી ॥
 ગિરાતીતો ગમ્યો વિનલધિપણે વેદ વ્યસા
 રમાનાથો રામો રમતુ મમ ચિત્તે તુ સતતમ્ ॥ ૨ ॥
 ધરાધિશોઽધીશઃ સુરનરવરાણાં રઘુપતિઃ
 કિરીટી કેયુરી કનક કપિશઃ શોભિત વપુઃ ॥
 સમાસીનઃ પીઠે રવિશતનિભે શાંત મનસો
 રમાનાથો રામો રમતુ મમ ચિત્તે તુ સતતમ્ ॥ ૩ ॥
 વરેણ્યઃ શારણ્યઃ કપિ પતિ સખા ચાંત વિધુરો
 લલાટે કાશ્મીરો રૂચિર ગતિ ભંગઃ શશિમુખઃ ॥
 નરાકારો રામો યતિપતિનુતઃ સંસૃતિ હરો

રમાનાથો રામો રમતુ મમ ચિત્તે તુ સતતમ્ ॥ ૪ ॥

વિરૂપાક્ષઃ કાશ્યામુપદિશતિ યન્નામ શિવદં
સહસ્ત્રં યન્નન્નાં પઠતિ ગિરિન્ના પ્રત્યુષ સિવૈ ॥

કલ્લો કે ગાયંતી શ્વરવિધિ મુખ્યા યસ્ય ચરિતં
રમાનાથો રામો રમતુ મમ ચિત્તે તુ સતતમ્ ॥ ૫ ॥

પરો ધીરોઽધીરોઽસુર કુલ લવ શ્વસુર હરઃ
પરાત્મા સર્વજ્ઞો નરસુર ગણૈર્ગીત યશસઃ ॥

અહુદ્યા શાપદ્મઃ શરકર અજઃ ક્રોશીક સખા
રમાનાથો રામો રમતુ મન ચિત્તે તુ સતતમ્ ॥ ૬ ॥

હૃષીકેશઃ શૌરિર્ધરણ્ણિધર આયી મધુરિપુ-
રૂપેન્દ્રો વૈકુંઠો ગજરિપુ હર સ્તુષ્ટ મનસઃ ॥

ખલિં ધ્વંશી વીરો દશરથ સુતો નીતિ નિપુણો
રમાનાથો રામો રમતુ મમ ચિત્તે તુ સતતમ્ ॥ ૭ ॥

કવીઃ સોમિત્રીડયઃ કુપટમૃગ ઘાતી વનચરો
રણ્ણલાધી દાન્તો ધરાણી ભર હર્તા સુર તનુઃ ॥

અમાની માનજ્ઞો નિખિલ જન પૂજ્યો હ્રાદશયો
રમાનાથો રામો રમતુ મમ ચિત્તે તુ સતતમ્ ॥ ૮ ॥

ઈદં રામ સ્તોત્રં વરમ મરદાસેન રચીતમ્
ઉષઃકાલે ભક્ત્યા યદ્દિ પઠતિ યો ભાવસહીતમ્ ॥

મનુષ્યઃ સ ક્ષીપ્રં જનિમૃતિ ભયં તાપ જનકં--
પરીત્યજ્ય શ્રેષ્ઠં રઘુપતિ પદં યાતિ શિવદમ્ ॥ ૯ ॥

गुर्वष्टकम्

॥ श्री सद्गुरवे नमः ॥

शरीरं सुखं तथा वा कलत्रं
 यशश्चाङ्गं चित्रं धनं मेरु तुल्यम् ।
 मनश्चेन्न लग्नं गुरो रङ्घ्रि पद्मे
 ततः किं ततः किं ततः किं ततः किम् ॥ १
 कलत्रं धनं पुत्र पौत्रादि सर्वं
 गृहं व्याधवाः सर्वं मे तद्वि ज्ञतम् ।
 गुरोरङ्घ्रिपद्मे मनश्चेन्न लग्नं
 ततः किं ततः किं ततः किं ततः किम् ॥ २
 षडङ्गादि वेदो मुग्धे शास्त्र विद्या
 कवित्वादि गद्यं सु पद्यं करोति ।
 गुरोरङ्घ्रिपद्मे मनश्चेन्न लग्नं
 ततः किं ततः किं ततः किं ततः किम् ॥ ३
 विदेशेषु मान्यः स्वदेशेषु धन्यः
 सदाचारवृत्तेषु भक्तो न आन्यः ।
 गुरोरङ्घ्रिपद्मे मनश्चेन्न लग्नं
 ततः किं ततः किं ततः किं ततः किम् ॥ ४
 क्षमा मण्डले भूप भूपालवृद्धैः
 सदा सेवितं यस्य पादारविन्दम् ।
 गुरोरङ्घ्रिपद्मे मनश्चेन्न लग्नं

ततः किं ततः किं ततः किं ततः किम् ॥ ५
यशो मे गतं दृष्टुं दानं प्रतापा—

जगद्वस्तु सर्वं करे यत्प्रसादात् ।
गुरोरधिपत्रे मनश्चेन्न लग्नं
ततः किं ततः किं ततः किं ततः किम् ॥ ६

न लोणे न योगे न वा वाञ्छा रजौ
न कान्ता सुखे नैव वित्तेषु चित्तम् ।
गुरोरधिपत्रे मनश्चेन्न लग्नं

ततः किं ततः किं ततः किं ततः किम् ॥ ७
अरण्ये न वा स्वस्य गेहे न कार्ये
न दहे मनो वर्तते मे त्वनर्थे ।

गुरोरधिपत्रे मनश्चेन्न लग्नं
ततः किं ततः किं ततः किं ततः किम् ॥ ८

अनर्थाणि शतानि लुप्तानि सम्यक्
समाविंशिता कामिनी यामिनीषु ।

गुरोरधिपत्रे मनश्चेन्न लग्नं
ततः किं ततः किं ततः किं ततः किम् ॥ ९

गुरोरष्टकं यः पठेत्पुण्यं देही
यतिर्भूपतिर्ब्रह्मचारी च गेही ।

लक्षेद्राष्टितार्थं पदं ब्रह्म संज्ञं
गुरोर्भक्त वाक्ये मनो यस्य लग्नम् ॥ १०

બાળાઓને શીખામણનો ગરબો.

(રઘુપતિ રામ રૂઢેમાં રહેજેરે. એ રાગ.)

શાણી સખી વાત રૂઢેમાં લેજેરે—ટેક
સખી પડવે તે પીતાજી પ્રીતેરે, કીધો ઉપદેશ રૂડી રીતેરે,
ભણુ વિદ્યા તું પુત્રી નીત્યે—શાણી સખીં
તેથી સુખ પામીશ કહું સાચુરે, માટે રૂડું હું તારું સાચુરે,
કહું માતે ન મુકયું કાચું—શાણી સખીં
સખી બીજે તે બોધ મેં બહુયોરે, અતી અંતઃકરણમાં આણ્યોરે,
મન મધ્યે વીચારીને માણ્યો—શાણી સખીં
સખી ત્રીજે તે તન મુજ હરખ્યુંરે, મુજ પીતાજી તું મન નિરખ્યુંરે,
પ્રીત આણી મેં પુરણ પરખ્યું—શાણી સખીં
સખી ચોથે મેં વાત વીચારીરે, એક સ્વેટ હતી તે ઉતારીરે,
ભાવે ભણવું અંતરમાં ધારી—શાણી સખીં
સખી પાંચમે કક્કો હું શીખીરે, કીધી તનથી મહેનત તીખીરે,
મારી પીતરણ બેન તો ધીખી—શાણી સખીં
સખી છઠે પદો સહુ કીધારે, અ, આ, ઇ, ઇ, એ અક્ષર લીધારે,
સરવે કારજ મારા સીધાં—શાણી સખીં
સખી સાતમે વાંચવા માંડ્યુંરે, ભાવે ભણતાં મુજને ભાવ્યુંરે,

ઘણા હેતથી . મનમાં ધાર્યું—શાણી સખી૦
 સખી આઠમે અકલ આવીરે, મારે મેળે હું લખીને લાવીરે,
 ત્યારે પીતાજી ને મનલાવી—શાણી સખી૦
 સખી નોમે તે વાર ન લાગીરે, ખોટો અક્ષર કેરી ભાંગીરે,
 મારી મેળે પુસ્તક લીધું માગી—શાણી સખી૦
 સખી દશમે તે દયા કીધીરે, આપી ચાપડી તે વાંચી દીધીરે,
 સુણી ગાંડી મને હાલ કીધી—શાણી સખી૦
 સખી એકાદશી ઉપવાસીરે, માંડયું ભણવા મટી ઉદાસીરે,
 મને સહાય થયા અવીનાશી—શાણી સખી૦
 સખી બારસે બહુ સુખ પામીરે, હું તો સઘળી હકીકત પામીરે,
 કીધું હેત નહિં રહી ખામી—શાણી સખી૦
 સખી તેરશે તન મુજ તાજુંરે, એક જીભે કહું છું ઝાઝુંરે,
 સદા અંગ રહેશું હવે સાજું—શાણી સખી૦
 સખી ચૌદશે ચાતુરી આવીરે, ઘણા બોધની બુકો મંગાવીરે,
 વાંચી સુણતાં પીતાજીને લાવી—શાણી સખી૦
 સખી પુનમ અંદ્ર પ્રકાશેરે, શીખી લખતાં ભણતાં હુલાસેરે,
 મારી સફળ થઈ સર્વ આશા—શાણી સખી૦
 સખી પક્ષ અંધાર્યું આવ્યું રે, લણી હું તે સર્વને લાવ્યુંરે,
 જ્ઞાન ધીરજ રામે, બતાવ્યું—શાણી સખી૦

પતિવ્રતા સ્ત્રીનાં લક્ષણ.

(પુનમ ચાંદની પુરી ખીલી રહીરે—એ રાગ.)

બાઈઓ પતિવ્રતા તે નારી કેવી હોય છે રે,
વાંચો વર્ણન તેનું આપું નીચે આજ;
સરવે શીખામણના શબ્દો હૈયે રાખજો રે.— ટેક
શ્રાપ ન આપે કોઈને, બોલેના બદ વેણ;
કરે ન કોઈની ઠેકડી, હસી નચાવી નેણ.
મુખથી ચાવીને નવ બોલે કદીએ બોલનેરે;
મનથી જાણે એમાં ઘટવાનો છે તોલ—સરવે
સૈયરનાં ટોળાં કરી, નવ ગાયે એ ગીત;
નવલે છુટા રાસડા, સંભાળી નીજ હિત.
રોવા રડવાની વાત નથી એ જાણતી રે,
કુટ્યા પીટ્યાનું નવ લે કો દિ નામ—સરવે
સંતાપે નહી કોઈને, ધરી કદીપણ રીસ;
જપે જપાવે સર્વદા, સુખ દાતા જગદીશ.
જીંદું જીભડીએથી કદી એ બોલે નહિ રે;
ખાઈ ખાટું તીખું મોણું મુખથી વેણ—સરવે
નિજપતિ વિણ ન્યારે નહિ, ઉઘાડી ને આંખ,
ભૂપ - રૂપ - કોટી પતિ, જીવે ના કરી જાંખ.
ઘરમાં ખાવા પીવા સુવાનો તો સાથરો રે;

તદ્દયી તરછોડે ના નીજ વૃત્તિને ટેક—સરવે
 લટકાં ચટકાં ના કરે, ઠમકા મારે ઠેસ;
 ના કાઢે દુતી તણો, પોષાકોથી વેશ.
 લજ્જા પટકુળ અંગે એ સદા પહેરી ફરેરે,
 સદ્ગુણ માને છે એ ઘરેણાંના ઘાટ—સરવે
 છોડને બહુ સાચવે, ગણી પોતાના બાળ;
 રૂઠાં બુઠાં પર કદી, આણે નહીં મન કાળ.
 રૂડા શીખામણનાં શબ્દોથી એ કેળવે રે;
 જેથી સુખીયારા બહુ બાળક આગળ થાય—સરવે
 દોરા ધાગાથી વસે, બહુ વેગળી આપ
 મંત્ર જંત્ર મનથી ગણે, એ ખોટાં છે પાપ;
 વહેમો વશીકરણનાં મનમાં કંઈ નથી લાવતી રે,
 સઘળું સમજે એ છે ધુતારાનાં ઢંગ—સરવે
 સત્ય શિયળને સાચવે, પડતાં દુઃખ અપાર;
 ને હીચે છે હીનને, યથાશક્તિ અનુસાર.
 એવા ગુણવાળી તે પતિવ્રતા શુદ્ધ નાર છે રે,
 બીજી શંખાણીઓનો ચાકખો છે અવતાર—સરવે
 ત્રીભુવન સહુને કહે, એ મારે ઉદ્દેશ;
 અવગુણ વાળી નારીઓ, ના ધરશે કોઈ દ્રેષ.
 સાચું કહેવાની તો મનેજ મોટી ટેવ છે રે;
 જેથી લખીયો છે મેં સારા મનનો લાવ—સરવે

સ્ત્રીઓનું ખરું શિક્ષણ શામાં છે ?

હોહા.

ખરું શિક્ષણ સ્ત્રીઓતાણું જે ગૃહે સદા સદ્ગુણ,
ધીરજ, શાંતિ, દયા ધરી તમે બધા હુણું.
સદાચરણમાં ચાલતાં સંપ સજે નિરધાર,
સાસુ—શ્વસુરનાં ચરણ સેવે નારી ગુણ ભંડાર.
પ્રાણનાથને પ્રભુ ગણી રહે આજ્ઞા મ્હાંય,
સત્ય વચન શુભ ટેકથી સદૈવ પતિ પદ મ્હાંય.
પતિવ્રતા વૃત્ત આચરે અન્ય ન જાણે સાર,
શિક્ષણ એ સન્નારીનું ‘હરિ’ સુધરે તો સંસાર.

સન્નારી—ભૂષણ.

(આધવજી સંદેશો.....એ રાગ.)

ખેની ! સદાય મ્હોટું મનડું રાખીયે,
કહે કોઈ કંઈ તો ના વદિએ વેણજે !
મર્યાદા મ્હોટાંની જાળવવી સદા,
ના મ્હામું મ્હોટાંની થવાય જે !

એમાં ભૂષણ સન્નારીનું છે રહ્યું. ૧

સાસુ સસરાની સેવા કરીએ સદા,
 લઇએ ઘરડાંના શુભ આશીર્વાદ જો !
 પતિ એજ પરમાત્મા પ્રમદાએ ગણી,
 કરવી તેની ખેન ! અહોનિશ સેવ જો ! —એમાં ૨
 ખેની ! સાસરીએ માથે ઠીક ઝોઢીએ,
 મેહોટેથી તાણી ના વદિએ વેણ જો !
 વિનોદ—ગોપ્ટી પરજનની સાથે કદિ,
 કરીએ ના ખેની એમાં છે દોષ જો ! —એમાં ૩
 ‘આળસ છે દળદર’ ખેની એ કાઢીએ,
 ઠરવું હોંસે સઘળું ધરનું કામ જો !
 કામ થકી ના અકળાઇએ ખેની કદિ,
 કરવી તેની ખેન ! અહોનિશ સેવ જો ! —એમાં ૪
 નિંદા કુથલી અન્યતણી કરવી નહિ,
 ના કે’વા કડવા કેને કદિ ખાલ જો !
 જ્ઞાન મળે એવાં પુસ્તક નવરાસમાં,
 મુધારવો વાંચીને નીજ સંસાર જો ! —એમાં ૫
 મોજ શોખ મેલી રહીએ સાદાઇમાં,
 વસ્ત્રાભૂષણ કાજ ન દમીએ નાથ જો !
 મળી જીંપડી ગણવી નૃપતિ—મેહલ શી,
 સુકો રોટલો સ્વામીનો પકવાન જો ! —એમાં ૬

ગરબો.

(પુનમચાંદની ખીલી.....એ રાગ.)

બહેનો પતિવ્રતા નીજ ધર્મ તમે સ્વીકારજોરે,
રહેતાં પતિ સેવામાં હાજર દિન ને રાત;
પામો મુક્તિ પદને સુખ ઘણું સંસારમાંરે.—ટેક

સત્ય વચન સૌ બોલજો, નીજ પતિની સંગાત;
સાસુ સસરા સર્વને, સાચી કહેજો વાત.

રાખી નમ્રતા ને માન થકી બોલાવજોરે,
વતી સદ્ગુણથી રાખો સૌને પ્રસન્ન —પામો

નેત્ર નેહુ નવ રાખશો, પર પુરૂષની સાથ;
પિતા પુત્ર ગણી તેહને, બોલો સૌ સંગાથ.

ઠઠા મશ્કરી કરીને બહુ નવ બોલવુંરે,
વળી એકાન્તે નવ કરવો ગુપ્ત વિચાર —પામો

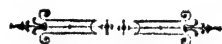
દાગીના નવ પેખવા, નિત જોવું પતિ મુખ,
સદ્ગુણમાં રહેજો તમે, અક્ષય પામો સુખ.
લઢવું વઢવું ને ગુસ્સામાં કદી નવ બેસવુંરે,
રહેવું સંતોષે જે આપ્યું છે જગદીશ —પામો

પતિ પ્રકૃતિ હોયજો, અગ્નિ કેરી જાળ,
સંતોષે જુજાવશો, સામો નાવે કાળ.

હરવું કરવું ને સુખેથી દીન ગુજરવારે,
તેથી થાશે સહુ કુળનું કલ્યાણ — પામો

ધન સંપત્તિ પામશે, પટકુળ જુદા રંગ,
સર્વ ફેકટ જાણીને, ઘરનાં સદગુણ સંગ.
મળશે પરમેશ્વર આપે મુક્તિ કુળ સાતમારે,
કહે લક્ષ્મણ ગણપત હેતે ધરી મન હોંશ. — પામો

સુંદરીઓને સંબોધન.

(ઓધવજ સંદેશો.....એ રાગ.)

શાણી સુંદરી શીખ આ સરવે સાંભળો,
એથી વધશે સાસરીઆમાં તોલ જો !
પિયુને નક્કી પરમાત્મા સમાવડ લેખજો,
સાસુ શ્વસુરના પડતા ઝીલો બોલ જો !

શાણી સુંદરી શીખ આ સરવે સાંભળો. ૧

નણદીને નીજની બહેની સમ માનીએ,
દિયરને બોલાવો મધુરે વેણ જો !
ગૃહિણી ગૃહને યોગ્ય રીતે દીપાવજો,
કદીના થાશે કામીનીયો દુઃખ દેણ જો ! — શાણી ૨

કોમળ મનનાં બાળકોને બહુ : કેળવો,
 નીતિ મંત્રો શીખવો આણી નેહ જો !
 સદ્વર્તનની છાપ સુ હૃદયે છાપવી,
 સાર્થક થાય જેથી ધરીઓ દેહ જો ! —શાણી૦ ૩

ઉભય કુળ અજવાળો અબળા એ રીતે,
 આર્થ સતિની ધરીને રીતિ ધ્યાન જો !
 ઐહિક સુખ સંપત્તને ભોગવો એ થકી,
 અંતે પામો અવિચળ ઉજ્જવળ સ્થાન જો ! —શાણી૦ ૪

વિનંતિ.

(વૈદરભી વનમાં વલવલે.....એ રાહ.)

ખેનો વિનંતી છે સુજ તણી લેજો વાત વિચાર,
 અંતરમાંહી ઉતારજો પામો સુખ અપાર.—ખેનો૦
 સરલ સ્વભાવે રે'વું સદા વળી ચિત્ત ગણે શાંત,
 દુઃખ કારક વેણુ ન ઉચરો તોડો મનની સો ભાંત.—ખેનો૦
 પતિ વચન ગૃહણ કરો થઈ તમે સાવધાન,
 તન મન ધને સુખ અર્પીયું માનો તેનો ઉપકાર.—ખેનો૦
 સંપ સગામાંહી રાખીને ધરજો નીતિનો પંથ,
 હોંશ હૃદયે આણી કરી કરો જે કહે નીજ કંથ—ખેનો૦

મેળવો કંથ તણી કૃપા રાખી સરલ સ્વભાવ,
 આપ્તજનોમાં હેતે કરી મળશે રૂડાં સન્માન—ખેડેનો
 સ્વસુર ગૃહે સંપી ચાલીએ પિયરયુ' ન વિસાર,
 ઉભય સ્થળે યશ મેળવો થાય પરમ કલ્યાણ,—ખેડેનો
 ટુંક વિનાંતિ એ માહરી ગુણી ગૃહણ કરનાર,
 અખંડ સુખો તે લોગવે 'હરિ' માનો નિરધાર—ખેડેનો

આર્ય નારી,

અનુપમ આર્ય ભૂમિની નાર, બનાવે સ્વર્ગ સમો સંસાર.
 સ્વસુર પક્ષનાં સર્વ કુંટુખી સ્વજન સમાં ગણનાર,
 સહનશિત્ર થઈ સુશિલ વનિતા સહુને વશ કરનાર—અનુપમ
 પતિ ગણી પરમેશ્વર પુજે વિવિધ કલા ધરનાર,
 સ્નેહ સુધા વાસાવે વિશ્વે પતિવ્રત અનુસરનાર—અનુપમ
 સંતતિમાં વાત્સલ્ય સ્નેહથી મધુરા રસ ભરનાર,
 જ્ઞાન દાન ને યુદ્ધ વિશારદ વીરનરને સરજનહાર—અનુપમ
 ગરીબ તવંગર સર્વ જનોથી રાખે સમ સહકાર,
 સમાજના આદર્શ સુત્રને હરદય અનુસરનાર—અનુપમ

શું બોલવું ?

પદ (સાધજે, સાધજે તું સત્ય સાધન સાધજે. એ લય.)
બોલવું, બોલવું હિતકર સદાએ બોલવું,

પ્રિયકર સદાએ બોલવું, શુભ સત્ય પ્રદ સડે બોલવું-બોલવું
જે વાણીથી કોઈના અંતર થાતો ખેદ,
જે વાણીથી કોઈને ઉપજે છે નિર્વેદ,

તેવું વચન નહિ બોલવું, મુખ વદતાં તેવું ન બોલવું-બોલવું
અંતરથી જે વાણીએ વધતા રાગને દ્રેષ,
તે વાણી અટકાવવા રાખો સ્મરણ હંમેશ.

શું આહી એવું બોલવું, ના અશુભ કદિ મુખ તોલવું-બોલવું
પ્રાપ્ત ધનિક ધન હોય તે રાખે શુભ આવાસ,
ધનથી પણ તમ અધીક છે વાણી બાણો ખાસ.

મીઠું મધુરું બોલવું, વળી જરૂર પુરતું બોલવું-બોલવું
જે વાણીથી અન્યને ઉપજે ઉર ઉત્સાહ,
પ્રત્યનમાં બળ પ્રેરતી ટાળી મનનો દાહ.

એવું વચન મુખ બોલવું, ના કોઈને પણ ટોળવું-બોલવું
અંતરમાં બળ ના વધે કરતા વાણી વ્યાપાર,
મુકે થઈ ઘડી બે ઘડી રોધો બળને સાર.

એ બળ અનુભવે વાળવું, આચાર માંહિ ઉતારવું-બોલવું

